

Boyoma

Driemaandelijks Nieuwsblad van
Kisangani vzw

België-Belgique
P.B.-P.P.
3720 Kortesseem
BC1813

okt.-nov.-dec. 2018

Afgiftekantoor : 3720 Kortesseem
P209455

**de WENSKAARTEN en
de KALENDER 2019
zijn er !**

Kisangani vzw, Bronstraat 31, 3722 Kortesseem

<http://www.kisangani.be/>

Nr 66

COLOFON

Boyoma
3-maandelijks nieuwsblad
nr 66 jaargang 17 - 2018
okt.-nov.-dec. 2018
v.u. **Hugo Gevaerts**,
Bronstraat 31,
3722 Kortesseem
Kisangani vzw

Rurale Ontwikkeling in D.R.Congo

Zetel en Kantoor:

Bronstraat 31,

3722 Kortesseem

tel. 011 37 65 80

e-mail info@kisangani.be

IBAN BE 35 2350 3524 2637

BIC code GE BABE BB

Web: <http://www.kisangani.be/>

Redactieraad: Roger Huisman, Magda
Nollet-Vermander, Rina Robben, Manja
Scheuermann.

Foto's: Kathleen Coutisse, Pionus Ka-
tuala, François Rigo

Dit kwartaalblad wordt verzonden aan
geïnteresseerden. Indien u dit blad niet
meer wenst te ontvangen, laat het ons
dan weten.

Wie BOYOMA per e-mail wenst te ont-
vangen, kan dit melden aan:

info@kisangani.be

Vermeld of u ook de gedrukte versie
wenst.

Uw persoonlijke gegevens worden in
geen geval doorgegeven of verkocht aan
derden. Indien u deze gegevens wenst te
verwijderen uit de bestanden van Kisan-
gani vzw, dan kunt u dit per e-mail of
per post laten weten.

Contact Antwerpen

Alain Vandelannoote

Caronstraat 102, 2660 Hoboken

tel. 03 830 51 41

e-mail antwerpen@kisangani.be

Contact Brabant

Wouter en Rina Gevaerts-Robben

Bloemstraat 47, 3211 Binkom

tel. 016 63 25 58

e-mail brabant@kisangani.be

Contact Limburg

Hugo en Manja Gevaerts

Bronstraat 31, 3722 Kortesseem

tel. 011 37 65 80

e-mail limburg@kisangani.be

Contact Oost-Vlaanderen

Rik en Lut De Raedt-Van Laeken

Ten Ede 82, 9620 Erwetegem

tel. 09 360 82 47

e-mail oost-vlaanderen@kisangani.be

Contact West-Vlaanderen

Magda Nollet-Vermander

Beversesteenweg 495, 8800 Roeselare

tel. 051 251901

e-mail west-vlaanderen@kisangani.be

Contacten Kisangani

Dieudonné Upoki

e-mail ddupoki2@yahoo.fr

Pionus Katuala

e-mail pionuskatuala@gmail.com

Contact Kinshasa

René Ngongo

e-mail renengongo2002@yahoo.fr

Boyoma wordt digitaal gedrukt bij
Printsalon Hasselt www.printsalon.be

Onze vrienden in Kisangani en onze ploeg hier, we wensen u een spetterend, gelukkig Jaar 2019 !!!

Reis naar Kisangani Augustus 2018

De voorbije zomer kregen we de gelegenheid om met een delegatie van de UHasselt naar Kisangani te reizen. Jean-Michel Rigo, vice rector van de universiteit maar ook de vader van François, is al tien jaar betrokken bij de samenwerking tussen deze Vlaamse universiteit en de universiteit van Kisangani.

Voor ons was het de eerste kennismaking met het zwarte continent. Doel van de reis was op de eerste plaats Congo ontdekken, vooral vanuit de invalshoek van de projecten van de vzw Kisangani. Onze drijfveren waren observeren, ontmoeten en vervolgens getuigen.

In de toekomst willen we nuttig zijn om de levenskwaliteit van de mensen te verbeteren, onder meer dankzij onze wetenschappelijke studies.

Als je mensen die Congo kennen vertelt dat je naar ginds vertrekt,

dan hoor je vaak: “Ofwel krijg je een afkeer en wil je nooit meer terugkeren ofwel ga je houden van het land en wil je voortdurend terugkeren.” Het spreekt voor zich dat we willen terugkeren. Een terugblik op ons avontuur maakt duidelijk waarom deze stad ons geraakt heeft.

Vertrek

Bij een dergelijke reis laat je

niets aan het toeval over. Na het afhandelen van alle administratieve en medische kwesties (we hebben nog nooit zoveel vaccinaties gehad), konden we ons opmaken voor twintig uren vliegtuig, meer bepaald met Ethiopian Airlines waarbij maar één tussenstop in Addis Abeba nodig is om Kisangani te bereiken.

Laag gelegen gebieden

Na overleg met de ploeg van de universiteit (Fidèle, Didi, Augustin enz.) over het programma voor een kennismaking met de projecten, hebben we eerst de

laag gelegen gebieden bezocht. Dit terrein, gelegen naast de gebouwen van de universiteit, gebruikt geïntegreerde landbouw die het mogelijk maakt rijst te telen en vis en varkens te kweken. We hebben er gesproken met de verantwoordelijke voor

dit project en we hebben eveneens een onderhoud gehad met vissers en dorpelingen die er werken. Dit project is een succes omdat het zorgt voor werkgelegenheid en voedsel en omdat dit op een intelligente manier gebeurt in een circulaire vorm van landbouw.

Masako & Ngene-Ngene

Voor deze uitstap konden we het vervoer met de moto in Kisangani ontdekken, een transportmethode die de jongste tijd fors is toegenomen. Nadat we heel wat kilometers in de brousse hebben afgelegd, arriveerden we aan de school van Masako, die gebouwd is dankzij Hugo Gevaerts en Pierre Godfroid. Deze school is

gebouwd nabij KM 12, tussen de scholen die al bestaan nabij KM 8 et 15. De doctorandi hebben ons warm gemaakt voor dit project van de universiteit. Dit project zorgt ervoor dat de kinderen die in de buurt van KM 12 wonen zich minder ver moeten verplaatsen. Voor de bouw van de school moesten ze vaak uren stappen om op een andere school te geraken. Iedere klas heeft een stukje grond op een naburig veld en de kinderen leren er hoe ze op een slimme en duurzame manier aan landbouw kunnen doen.

Tot onze verbazing konden we vaststellen hoe ‘echte’ ananassen groeien. Dankzij de kennis van de kinderen, leren hun ouders

ook technieken die winstgeven-der zijn dan de klassieke brandcultuur.

Een eindje verder zijn we aangekomen bij Ngene-Ngene. Nadat we voor de eerste keer suikerriet hebben geproefd hebben we kennis gemaakt met de visteelt in grote prachtige vijvers. Naast deze vijvers zijn er palmaanplantingen die palmolie opleveren.

Het was werkelijk een bijzondere dag. Op de eerste plaats zijn de projecten goed geleid en zorgen ze ervoor dat de scholingsgraad toeneemt en dat de boeren geholpen worden om hun productie te vergroten in volle respect voor de natuur. Op de tweede plaats zorgde de uitstap met de moto's ervoor dat die dag uitgroeide tot een echt avontuur.

Op iedere kilometer van de weg die leidt van het centrum van de stad naar de velden hebben we kleine dorpen doorkruist. De kinderen liepen achter ons aan om ons te groeten en enkelen waren wellicht nog meer geïntrigeerd. Maar een dergelijk onthaal en nieuwsgierigheid waren echte balsem voor onze ziel. Voor ons waren deze dorpjes die met weinig middelen zijn gebouwd, een surrealistische ervaring. Het maakt ons alleen maar dankbaar

voor de kansen en het comfort dat we zelf genieten en zorgt er vooral voor dat we onze ‘problemen’ beter kunnen relativeren.

Batiamaduka

Op de weg naar Buta hebben we velden met maniok bezocht en ontdekten we de verschillende toepassingen van deze plant/wortel. We hebben ook veel opgestoken van het gebruik van de gronden of hoe de velden op een slimme manier bewerkt kunnen worden in functie van de droogte. Opnieuw op pad hebben we verschillende dorpen doorkruist en we hebben er eentje bezocht dat een varkensstal en landbouwteelten had overgenomen die voordien door het project gefinancierd waren.

Even verder, in Batiamaduka, hebben we een school bezocht die door het project is gefinancierd. Per toeval was er een scoutskamp. We hebben gezongen en gedanst met de kinderen en ervaringen uitgewisseld. Deze uitwisseling met de jongerenbeweging was bijzonder interessant. Ze beleefden veel plezier aan de fluitjes die ik door middel van een 3D-printer had gemaakt.

Vrije tijd

Naast de activiteiten in het kader van de delegatie, hebben we ook de stad doorkruist, in grote mate met dank aan ‘papa Albert’. We kregen de kans om de faculteit wetenschappen te bezoeken en er een gorilla te zien die gedood was op 20 km van Kisangani, op de weg naar Buta.

We hebben ook gegeten in een restaurant dat uitgebaat wordt door een Canadees. Een vorstelijke belevenis.

We zijn ook naar brug en de stuwdam van de watervallen van

de Tshopo geweest. Heel indrukwekkend, net als de dierentuin en het prachtige strand in de buurt.

Op ons programma stond ook een bezoek aan de stroomversnellingen van de Wagenia en een ontmoeting met de vissers. We hebben ook voetbal gespeeld met jongeren op het terrein van Makiso. We hebben daarnaast het nachtelijk leven in Kisangani mogen ontdekken, wat we bijzonder op prijs hebben gesteld. Tenslotte hebben we ook aangeschoven bij een diner met de rector en de delegatie.

Mbiye

Hoogtepunt van deze reis was een bezoek aan het eiland Mbiye. We zijn de rivier opgevaren met een prauw langs het immense eiland (15 km op 7). Onderweg werden we begroet door de inwoners van het eiland. We traden in de voetsporen van Hugo die aan de basis ligt van een schooltje in het hoofddorp van het eiland. Dank zij het legaat van Clara, de zuster van één van onze bestuursleden werd de school medegefinancierd. Voordien moesten de kinderen de rivier oversteken om naar de dichtst bijzijnde school te gaan. Deze overtocht was echter riskant en de meeste kinderen

volgden geen school.

Enkele jaren geleden is Hugo daarom begonnen met de bouw van een school op het eiland. Stilaan is de uitrusting verbeterd: nadat er een put is geslagen en zonnepanelen verbonden zijn met een batterij, zijn nu de toiletten in dienst genomen.

We kwamen er echter niet met lege handen en hebben schoolmateriaal meegebracht, pennen, boeken en fluitjes voor de directrice van de school.

Nogmaals: dit alles heeft ons toegelaten om te relativiseren wat wij ‘problemen’ noemen. Ons verblijf in Kisangani heeft ons geleerd dat het geluk schuilt in deze eenvoudige dingen en vooral in het kunnen delen. Zoals Fidèle me op een avond vertelde: “ons

grootste rijkdom schuilt in onze familie”.

Deze ervaring heeft ons verschillende dingen geleerd: eerst en vooral de kunst van het relativeren, om te leven op het moment zelf, om de sociale en familiale banden te koesteren, om de tijd te nemen voor de eenvoudige dingen en vooral om te delen.

Voor ons is de beste manier om ginds van nut te zijn, niet om een week lang de handen uit de mouwen te steken en hun werk te doen, maar wel om een visie op langere termijn te ontwikkelen zodat ze hun landbouwgronden op een duurzame, hernieuwbare manier kunnen ontwikkelen.

We zouden graag als ingenieurs ons steentje willen bijdragen en hebben al enkele ideeën op het vlak van energie en onderwijs.

Aan het einde van ons relaas willen we Jean-Michel bedanken

omdat hij ons de kans gaf om deel te nemen aan de activiteiten van de delegatie. We willen vooral Hugo en Manja in het zonnetje zetten voor al het werk en de goede zaken die ze in Kisangani verricht hebben. Beiden zijn werkelijk inspirerende mensen.

François Rigo
Kathleen Coutisse

Kathleen Coutisse en François Rigo stellen zich voor en dromen van een toekomst voor Kisangani:

Wij zijn een jong koppel, Kathleen, 22 jaar, burgerlijk ingenieur elektriciteit en François, 23 jaar, luchtvaartingenieur. We maken allebei een doctoraat aan de Universiteit van Luik.

Als we het hydro-elektrisch vermogen van de Tshopo zien, zegden we dat daar toekomst in is: niet alleen de stuwdam en de turbines herstellen, maar jonge technici vormen en waarom geen ingenieurs. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van de luchthaven. En waarom zouden we ook geen eenvoudige oplossingen zoeken voor een locale elektriciteitsproductie.

FISCAAL ATTEST

U krijgt een fiscaal attest voor
GIFTEN vanaf € 40,00

U kunt uw **giften ook spreiden over verschillende stortingen per jaar** bv. door maandelijkse stortingen of door een doorlopende opdracht.

Voor giften gedaan in 2018 ontvangt u een fiscaal attest in de loop van de maand februari of maart 2019.

U kunt uw gift storten op de rekening van

Kisangani vzw	
Bronstraat 31	
3722 Kortesseem	
Bank	BE 35 2350 3524 2637
BIC code	GE BABE BB

Gelieve bij mededeling te vermelden:
gift van “uw naam en voornaam”

Tot 3 jaar na uw laatste gift ontvangt u gratis ons tijdschrift Boyoma.

**Als VZW kunnen wij
LEGATEN en GIFTEN ontvangen.**

LEGATEN

De notaris kan u het beste inlichten hoe u ons een legaat kunt nalaten. Er zijn verschillende mogelijkheden gaande van het eenvoudige LEGAAT, via het DUO-LEGAAT tot de erfenis zelf.

WENSKAARTEN & KALENDER 2019

Hiernaast vindt u de folder met de afbeelding van al de wenskaarten en van de kalender.

Onze **WENSKAARTEN** zijn reproducties van werken van Congolese kunstenaars.

Wenskaarten van 17,5 x 11,5 cm kosten **9 € voor 8** (+ verzendingskosten). De wenskaarten worden geleverd met briefomslag. Voor grote hoeveelheden geven we een korting.

De nieuwe **KALENDER 2019** bevat afdrukken van onze wenskaarten, die we sinds 2002 jaarlijks uitgeven. De Congolese schilders zijn Dembia, Kasongo en Soku.

Iedere maand heeft een eigen blad. De kalender is in A4 formaat, tweetalig en in kleuren-druk. U kan hem kopen aan 10 € (plus verzendingskosten).

Wij leveren zolang de voorraad strekt.

UW BESTELLINGEN voor uw wenskaarten en kalender(s)

plaatst u telefonisch, per e-mail of schriftelijk bij

Kisangani vzw
Bronstraat 31
3722 Kortesseem
Tel. 011 376580
info@kisangani.be
<http://www.kisangani.be/verkoop>

We leveren alles per post met een overschrijvingsformulier voor de betaling.

Zondag 2 december om 13:00

We wandelen 10 km in Lubbeek

**Vertrek: Parking begraafplaats: Tiensesteenweg, 3390 Tielt-Winge
uw bijdrage: 5 euro voor Kisangani**

**Onderweg kunt u soep of/en een drank consumeren
&**

Zaterdag 8 december om 15:00 uur

Tai Chi in groep : initiatie

**Waar: De Wroeter Arbeidscentrum
St Rochusstraat 8, 3720 Kortesseem**

**Reserveren noodzakelijk bij greetrobbe63@gmail.com
uw bijdrage: 15 euro voor Kisangani**

&

Kerstmarkt in Roeselare, Heilige Godelieve kerk

Dinsdag 9 december van 11:00 tot 17:00

**Hoek Honzebroekstraat en Gitsestraat, Roeselare
We verkopen er wenskaarten en de kalender 2019**

&

Verkoop van wenskaarten, kalender 2019 en artisanat

Dinsdag 11 december van 11:00 tot 17:00

**Universiteit Hasselt, Oude Gevangenis
Martelarenlaan 42, Hasselt**

&

Zondag 16 december om 13:00

We wandelen 6 km in Wintershoven

Vertrek aan de Kerk Sint Pietersbanden

St Lambertusstraat, 3722 Wintershoven

uw bijdrage: 5 euro voor Kisangani

Onderweg kunt u soep of/en een drank consumeren

&

Zondag 23 december 2018 om 15:00 uur

Ivo De Greef, piano, geeft een TANGO huiskamer-concert

Bloemstraat 47, 3211 Binkom

**reservatie verplicht bij rina.wouter@telenet.be
met vermelding "concert en aantal plaatsen"**

Bijdrage 20 euro voor Kisangani

Een gorilla aan de poorten van Kisangani

De alom bewonderde gorilla staat er als mensaap voor bekend dat hij bedreigd wordt zodra zijn aanwezigheid ergens opgemerkt wordt. Hij leeft in het bergachtige, tropische regenwoud en in de vlaktes van het moerassige tropische regenwoud in bepaalde delen van Afrika.

In de Democratische Republiek Congo blijft het voorkomen van deze grote primate beperkt tot het bergachtige gebied in het oosten en in enkele bossen dichtbij de bergachtige zones, meer bepaald in het Nationale Park Maiko.

In deze gebieden is het overleven van de gorilla's, of het nu om de berggorilla of de laaglandgorilla gaat, bedreigd door heel wat gevaren, onder meer het afnemen van zijn habitat door het binnendringen van mensen om welke reden dan ook en door de handel in brousse vlees.

In de herinnering van de zoölogen van Kisangani komt de gorilla

la niet voor als een van de primaten die in de omgeving van Kisangani zijn waargenomen, zelfs niet in de oudste documenten die van voor 1960 dateren.

Net daarom waren we bijzonder verwonderd en sceptisch toen we op 19 augustus 2018 de geruchten hoorden van mensen die op de as Kisangani-Buta (Buta ligt ten noorden van Kisangani) reisden dat nabij de stad Kisangani het stoffelijk overschot van een bijzonder grote aap gezien was, een aap die deed denken aan een chimpansee of een gorilla.

De Provinciale Milieucoördinatie hoorde hiervan en nam het initiatief om op het terrein de geruchten op hun waarheid te onderzoeken. Na het inwinnen van inlichtingen bracht de coördinatieploeg het ministerie van Milieu en Duurzaamheid op de hoogte. Dat ministerie stelde een ploeg samen bestaande uit mensen van de Provinciale Milieucoördinatie, de Afdeling Landbouw en Visserij, de Provinciale Coördinatie van

het ICCN (het Congolese Instituut voor Natuurbescherming), wetenschappers van het Centrum voor Biodiversiteit (CSB) en van de Faculteit Wetenschappen van de Universiteit van Kisangani, en van de plaatselijke pers. Doel van de missie was het onderzoek naar de omstandigheden waarin het dier was omgekomen en het kadaver over te brengen naar Kisangani.

Op 20 augustus 2018 kwam de ploeg aan in het dorp Bayaguma, dat gelegen is nabij KM 25 op de weg Kisangani-Buta (geografische coördinaten: N. 00 51 344, E. 025 18666) waar het karkas zich bevond. De ploeg trof op die plaats een grote menigte aan die

het dode, aan een boom vastgebonden dier kwam bewonderen.

Uit de eerste waarnemingen bleek het om een mannelijke laaglandgorilla te gaan, een '*Gorilla beringei graueri*' van ongeveer 200 kg.

Na een lange discussie kon de delegatie van het ministerie en van het ICCN de notabelen en de dorpelingen overtuigen dat ze het karkas zouden meenemen naar Kisangani voor puur wetenschappelijke doeleinden (onderzoek naar ziektes, DNA-analyse en het opzetten van het dier om het te bewaren in het museum van de Faculteit Wetenschappen van de Universiteit van Kisangani).

Het karkas werd na de terugkeer van de missie overgebracht naar het Centrum voor Biodiversiteit.

Daar werden in het bijzijn van de plaatselijke pers enkele stalen voor de biopsie genomen en nadien werd het dier in een koude kamer gebracht in afwachting van de taxidermie.

Na drie dagen in de koude kamer werd het karkas met de toestemming van het Provinciale Milieu-ministerie voor de taxidermie overgebracht naar het museum van de Faculteit Wetenschappen. Deze operatie gebeurt met in acht name van veiligheidsmaatregelen (bioveiligheid) en voorzichtigheid om de huid zonder kwetsuren of scheuren voor de taxidermie.

Nadat de huid afgeschraapt was, sneden de wetenschappers het vlees in kleine stukken en in verpakten ze het in plastic zakken. Nadien werd het verbrand om een mogelijke besmetting door het eten van het vlees te vermijden, want tegen alle verwachtingen in waren er in deze periode van de tiende Ebola-epidemie kandidaten genoeg.

De wetenschappers namen zorgvuldig stalen bloed, nieren, longen, hart, spieren en milt om ze te bewaren in een bewarende

vloeistof of in een van de koude kamers in het CSB.

Waar komt de gorilla vandaan?

We weten dat er jarenlang geen gorilla in de bossen rond Kisangani is waargenomen. Daarom hebben we enkele hypothesen opgesteld over de herkomst van dit dier op 25 km van Kisangani, waar er maar enkele plekken dichtbegroeid bos zijn overgebleven.

We denken dat dit mannetjesdier wellicht verplicht was om zijn groep te verlaten na een dispuut onder de mannetjes. We denken eveneens dat de groep waaruit dit mannetje kwam, ergens in het Maiko-park (op ongeveer 350 km ten zuid-oosten van Kisangani) te situeren valt.

Nadat hij alleen kwam te staan, is het mogelijk dat hij steeds verder afdwaalde van zijn geboorteplek waarbij hij het bosgebied tussen de Lindi et Tshopo volgde en waarbij hij op geen barrières op de oevers van beide rivieren botste.

Hij had het ongeluk om in de omgeving van Kisangani terecht te komen in een *cul de sac* waar het bos veel minder dicht is en waar hij botste op mensen die uit waren op brousse vlees. Omdat ze hem voor een grote chimpansee namen, had hij geen enkele overlevingskans.

De boeren van deze streek beschouwen alles wat beweegt als ‘goed om te eten’. Zo bezegelden ze het lot van onze arme, solitaire (?) gorilla die van nergens leek te komen.

Als levend bewijs van zijn bezoek, prijkt de opgezette huid van de gorilla in een hoek van

het Zoölogiemuseum. In afwachting van de echte herkomst van het dier dat aan de poorten van Kisangani omkwam, kan de gorilla de wetenschappelijke en ecologische nieuwsgierigheid van de bezoekers bevredigen.

Pionus Katuala
Roger Angoyo
Dudu Akaibe

Prof. P.Katuala Gatate, Dekaan van de Faculteit Wetenschappen van de Universiteit van Kisangani
Roger Angoyo, Assistent aan het Centre de Surveillance de la Biodiversité, Universiteit van Kisangani
Prof. Dudu Akaibe, Directeur van het Centre de Surveillance de la Biodiversité, Universiteit van Kisangani

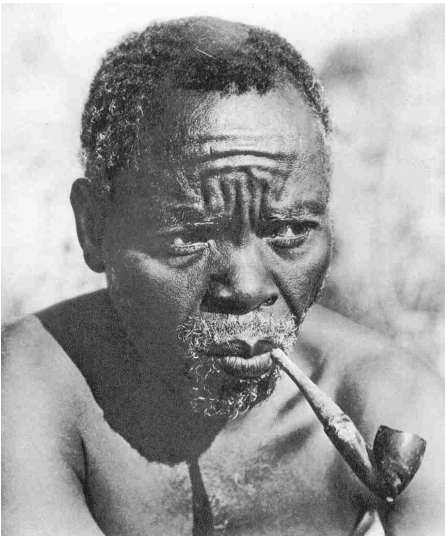
Kachupa

Toen het vliegveld van Isiro werd aangelegd zocht de werfleider nachtwakers.

Hem werd uitgelegd dat Pygmeeën heel degelijke nachtwakers waren. Zo wierf hij enkele Pygmeeën aan en beval hen 's nachts niemand toe te laten tot de werf. Enige tijd later moest de werfleider 's avonds nog wat nawerken en had hij een paar plannen vergeten op de werf en die ging hij prompt halen. Goed geraten, hij kreeg in elke band van zijn auto een pijl (zo'n dun, klein maar

zeer efficiënt pijltje, hun makers en gebruikers waardig), waagde het niet uit te stappen en heeft de nacht in zijn auto doorgebracht, in angst maar met de zekerheid dat de werf 's nachts goed bewaakt werd. De Pygmeeën gaven geen krimp maar je mag ervan op aan dat ze de auto wel degelijk herkend hadden. Toffe kerels, wat klein maar je kan er echt op rekenen.

Ergens in de jaren '70, toen Kongo (zowel het land als de stroom) Zaïre heette dankzij president Mobutu, had Mobutu een nieuwe munteenheid ingevoerd, ook de Zaïre genaamd en had één Zaïre toen de waarde van 2 dollar. Op een dag devalueerde de dollar en Mobutu hield een toespraak tot het volk en hij declameerde het volgende: "De dollar is gedevalueerd maar niet de Zaïre, de Zaïre is nog altijd 2 dollar waard." Van die dag af werd het al ietwat duidelijker voor de Zaïrezen wat voor vlees ze in de kuip hadden. Of liever vis want toen de Zaïre onder Mobutu's beleid bergaf begon te gaan, verwoorden de Zaïrezen het zo: "vis

begint te rotten aan de kop". Geen toffe kerel, die Mobutu, was niet echt groot maar je kon er niet op rekenen. God moet van elk zijn getal hebben.

Dergelijke voorvallen waren voor bepaalde blanken gretig voer om hun meerderwaardigheidscomplex nog wat aan te scherpen maar het weze gezegd dat ook zij dwaalden. Het feit dat de Kongolezen geen schrift hadden was voor hen voldoende om te denken dat hun "taaltjes" heel primitief waren. Dat de orale cultuur in Afrika een alternatief kan zijn voor onze geschreven cultuur en dat hun talen soms sterker en complexer gestructureerd zijn dan de onze hebben ze nooit geweten omdat ze nooit de moeite namen hun talen te spreken, laat staan te begrijpen. Ook geen toffe kerels, blijven beter thuis.

De meeste talen hebben verkleinwoorden maar welke talen

hebben "vergrootwoorden"? Het Kiswahili, vooral gesproken in Kenia en Tanzania en ook in het oosten van Kongo, heeft vergrootwoorden: chupa betekent fles, kichupa is een flesje, kachupa is een grote fles. Maar het is net omgekeerd in de Kongo - misschien vond ik, als averechtse, het daarom ginder zo tof - : kichupa is de grote fles, kachupa het flesje. Een Burundees meisje, Jeannine genaamd, bracht haar jeugd door in Kongo. Dat Jeannineke was nogal een kleintje en heette dus Kajeannine. Later kwam Kajeannine naar Europa en werd ze een bekende zangeres onder de artiestennaam "Kadja Nina". Ook een Toffe.

Piet Duyck

Voor hen die er meer over willen weten!

U leest regelmatig onze Boyoma, u wil misschien het nieuws uit Congo beter kunnen volgen?

Er zijn verschillende interessante websites:

Congoforum

<http://www.congoforum.be/ndl/>

MO *

<http://www.mo.be/nieuwsbrief>

Mondiaal Nieuws

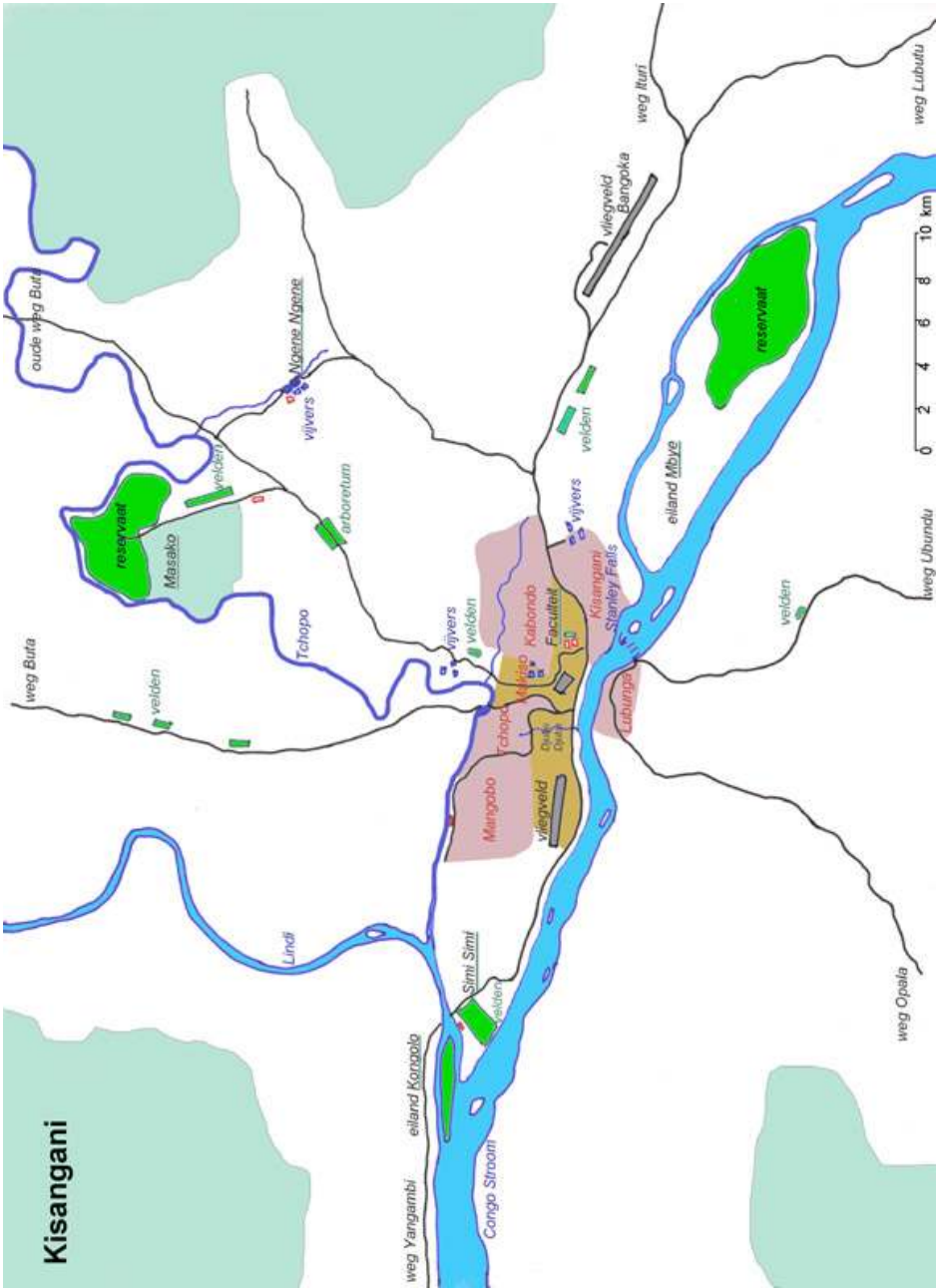
Radio Okapi

<http://www.radiookapi.net/>

Jeune Afrique

Jeune Afrique

<http://www.jeuneafrique.com/pays/rd-congo/>

onze projecten in Kisangani krijgen steun van

VELE SCHENKERS

INOX SYSTEMS Gent

Fonds ALBERT BÜSKENS

LEYSEN HUMANITAS

Koning Boudewijnstichting

P. GODFROID

Gemeente Lubbeek

Rotary District 1630

Stad Roeselare

R.C. Bilzen-Alden Biesen

R.C. Borgloon-Haspengouw

R.C. Genk-Staelen

R.C. Hasselt

R.C. Katwijk-Noordwijk (NL)

R.C. Lanaken-Maasland

R.C. Maasland-Lanklaar

R.C. Tongeren

R.C. Siegen-Schloss (D)

R.C. Sint-Truiden

R.C. Zonhoven

Stad Zottegem

Lions Club Hasselt